

ใบความรู้ เรื่องความเสื่อมของอาณาจักรอยุธยา และการสถาปนาอาณาจักรธนบุรี

ในช่วงที่พม่าล้อมกรุงศรีอยุธยาอยู่นั้น พระยาวชิระปราการ (ตำแหน่งสุดท้ายของพระยาตาก) เจ้าเมืองกำแพงเพชร ซึ่งถูกเรียกตัวมาช่วยรักษากรุง เห็นว่าจะรักษากรุงไว้ไม่ได้ จึงรวบรวมผู้คนได้ประมาณ 500 คน ตีฝ่าแนวรบของทหารพม่าออกไปทางหัวเมืองชายทะเลตะวันออก

เมื่อผ่านเมืองใดก็จะส่งทหารเข้าไปชักชวนให้เจ้าเมืองมาร่วมมือกัน ถ้าเมืองใดไม่ยอมก็จะใช้กำลังเข้าโจมตี ทำให้พระยาตากมีกำลังมากขึ้นพระยาตากเห็นว่าการจะกู้ชาติบ้านเมืองให้สำเร็จนั้นจะต้องมีبارมีเป็นที่นับถือยำเกรงของคนทั้งหลาย จึงประกาศตั้งตนเป็นเจ้าที่เมืองระยองด้วยความเห็นชอบของบรรดาทหารและประชาชน หลังจากนั้นจึงเดินทางไปยังจันทบุรี แต่ได้รับการต่อต้าน พระเจ้าตากจึงทรงแสดงความสามารถใช้กลวิธีปลุกใจทหารและสร้างแรงบันดาลใจโดยให้ทหารทุบหม้อข้าวหม้อแกงก่อนเข้าตี หวังจะไปกินอาหารมื้อต่อไปในเมืองซึ่งได้ผลเพราะทหารเกิดกำลังใจที่ต้องตีเมืองจันทบุรีให้ได้ ไม่เช่นนั้นจะไม่มีอาหารกิน การตีจันทบุรีจึงสำเร็จ และพระเจ้าตากสินจึงใช้เมืองจันทบุรีเป็นศูนย์กลางในการกู้เอกราช การยกทัพของพระเจ้าตากสินที่ตีฝ่าพม่าออกไปมีเส้นทางเดินทัพผ่านไปตามเมืองต่างๆ อาทิพิจารณาตามสถานที่ของจังหวัดในปัจจุบันก็จะผ่าน อยุธยา—นครนายก—ปราจีนบุรี—ฉะเชิงเทรา—ชลบุรี—ระยอง—จันทบุรี เมื่อพระเจ้าตากสินมีกำลังไพร่พลมากขึ้น จึงได้ยกทัพมาตีธนบุรีเป็นด่านแรก ได้ปะทะกับกำลังของนายทองอินคนไทยที่พม่าแต่งตั้ง

ให้เป็นผู้รักษากรุง พระยาตากสินชนะจับนายทองอินประหารชีวิต จากนั้นจึงเดินทัพต่อไปที่กรุงศรีอยุธยาในค่ำวันเดียวกันนั่นเอง ศึกกู่ชาติอย่างแท้จริงได้เริ่มขึ้นในเช้าวันเพ็ญเดือน 12 ตรงกับวันศุกร์ที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2310 ณ ค่ายโพธิ์สามต้น ซึ่งอยู่เหนือ

กรุงศรีอยุธยาขึ้นไปเล็กน้อย มีกองกำลังของพม่าคุมเชิงอยู่ มีสุกี้พระนายกองเป็นผู้บังคับบัญชา พระเจ้าตากสินรบชนะพม่าที่ค่ายโพธิ์

สามต้น ซึ่งถือเป็นการกู้เอกราชคืนจากพม่าได้สำเร็จโดยใช้เวลาเพียง 7 เดือนเศษเท่านั้นนับจากเสียกรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ. 2310

ปีต่อมาพระเจ้าตากได้ย้ายราชธานีจากกรุงศรีอยุธยาไปอยู่ที่กรุงธนบุรีซึ่งมีชื่อเต็มว่า “กรุงธนบุรีศรีมหาสมุทร” และได้ปราบดาภิเษก

ขึ้นเป็นกษัตริย์ ทรงพระนามว่า สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 4

เมื่อขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์แล้ว พระองค์ยังมีได้อำนาจเบ็ดเสร็จครอบคลุมอาณาจักรไทยทั้งหมด เพราะหลังจากกรุงศรีอยุธยาแตกแล้วแผ่นดินว่างกษัตริย์ บ้านเมืองระส่ำระสาย คนไทยแตกแยกออกเป็นชุมนุมใหญ่่น้อยมากมายแต่ละชุมนุมต่างรบราฆ่าฟันกันเองเพื่อแย่งชิงเสปียงอาหารและปล้นสะดมทรัพย์สินหรือเสริมสร้างอำนาจ ซึ่งพระเจ้าตากได้ทรงวางแผนการที่จะรวบรวมชุมนุมต่างๆ การปราบปรามชุมนุมต่างๆ เป็นความจำเป็นทางการเมือง เพราะชุมนุมเหล่านี้ส่วนใหญ่มีความได้เปรียบพระเจ้าตากทั้งสิ้น ทั้งนี้พิจารณาได้จากชาติกำเนิดอำนาจาสนา

ของผู้นำชุมนุม นอกจากชุมนุมของสมเด็จพระเจ้าตากสินแล้ว ยังมีชุมนุมขนาดใหญ่อีก 4 ชุมชน ดังนี้

1. ชุมนุมเจ้านคร ตั้งอยู่ที่เมืองนครศรีธรรมราช มีหลวงสิทธินายเวร(หนู) เป็นผู้นำหลวงสิทธินายเวรเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่

มีอำนาจสิทธิขาดในเมืองนครศรีธรรมราชซึ่งเป็นเมืองขนาดใหญ่ในภาคใต้ มีผู้คนมาก มีกำลังเข้มแข็งเมื่อกรุงศรีอยุธยาแตกจึงถือโอกาสตั้งตัว

เป็นอิสระ

2. ชุมนุมเจ้าพิมาย ตั้งอยู่ที่เมืองนครราชสีมา ผู้นำคือ กรมหมื่นเทพพิพิธ ซึ่งเป็นโอรสของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ มีผู้คนมาเข้าด้วยเป็นอันมากเพราะถือว่าเป็นเจ้านายอาวุโสในราชวงศ์บ้านพลูหลวงเป็นผู้ที่เหมาะสมจะขึ้นครองราชย์อย่างถูกต้อง

ตามทำนองครองธรรม

3. ชุมนุมเจ้าพิษณุโลก ตั้งอยู่ที่เมืองพิษณุโลก ผู้นำชื่อ เรือง ปกครองหัวเมืองเหนือ พิษณุโลกเป็นชุมนุมใหญ่มีกำลังมาก ผู้นำมีความสามารถในการรบ เป็นความหวังของคนทางเหนือว่าจะเป็นผู้ดำเนินการกอบกู้บ้านเมือง ชุมนุมนี้จึงแข็งแกร่งกว่าชุมนุมใดๆ

4. ชุมนุมเจ้าพระฝาง ตั้งอยู่ที่สวางคบุรี อุดรดิษฐ์ ผู้นำเป็นพระชื่อ เรือน เป็นพระสังฆราชาเมืองสวางคบุรี อยู่ที่วัดพระฝาง

เชี่ยวชาญทางไสยศาสตร์วิชาอาคม มีผู้คนศรัทธามาก จึงมีคนมาเข้าด้วยจำนวนมาก

ทั้ง 4 ชุมนุมมีข้อได้เปรียบสมเด็จพระเจ้าตากสินตรงที่มีอำนาจอยู่ในหัวเมืองของตนเองอยู่แล้ว ผู้คนเคารพยำเกรงมาก่อนไม่ต้องแสดงความสามารถในการรบเพื่อสร้างศรัทธาเพียงแต่อาศัยชาติกำเนิดและอำนาจที่มีอยู่ และยังมีฐานที่มั่นที่มั่นคงแข็งแรง มีกำลังคนมากมายในขณะที่

สมเด็จพระเจ้าตากสินทรงมีชาติกำเนิดเป็นคนธรรมดาสามัญ ลูกครึ่งไทย-จีน ตำแหน่งเดิมเป็นพระยาตาก เจ้าเมืองตาก ซึ่งเป็นเมืองเล็กๆไม่สำคัญ

ฉะนั้นเมื่อคิดตั้งตนเป็นใหญ่ ก็ต้องแสดงความสามารถหลายด้านให้ประจักษ์ ทั้งการรบการตัดสินใจที่เด็ดขาดและวางแผนกลยุทธ์ต่างๆด้วย

ความสามารถโดยแท้เท่านั้น จึงจะทำให้ผู้คนมาเข้าด้วย แม้แต่ที่มั่นศูนย์อำนาจก็ต้องใช้ความสามารถในการตีหักเอาเมืองมา เช่น

ระยอง จันทบุรี และธนบุรี

สมเด็จพระเจ้าตากสินทรงมีแนวคิดที่จะรวบรวมไทยให้เป็นปึกแผ่นมั่นคงโดยเร็ว เพราะเชื่อว่าอย่างไรเสียพม่าก็ต้องกลับมารุกรานไทยอีกในไม่ช้า ถ้าไทยยังไม่เป็นปึกแผ่นมั่นคง ต่างคนต่างอยู่ ก็คงไม่แคล้วเสียทีแก่พม่าอีก ในขั้นต้นทรงคิดที่จะปราบชุมนุมใหญ่ที่เข้มแข็งก่อน

เพื่อให้ชุมนุมอื่นๆเห็นความสามารถ จะได้ยำเกรงและยอมอ่อนน้อมแต่โดยดี โดยไม่ต้องใช้กำลังปราบปรามปราบปราม ชุมนุมเจ้าพิษณุโลกเป็นชุมนุมแรก.....แต่ไม่สำเร็จ !

สมเด็จพระเจ้าตากสินทรงยกทัพไปตีชุมนุมเจ้าพิษณุโลกก่อนเป็นชุมนุมแรก ในปี พ.ศ.2311 เพราะเห็นว่าเป็นชุมนุมใหญ่เข้มแข็งเจ้าพิษณุโลกทราบข่าวว่าทัพสมเด็จพระเจ้าตากสินยกมา จึงให้แม่ทัพยกกำลังไพร่พลมาตั้งรับที่ด่านจ้อหอ นครสวรรค์ การรบถึงขั้นตะลุมบอนแต่ทัพสมเด็จพระเจ้าตากสินไม่

พร้อมรบจึงพลีชีพแล้ว และพระองค์ถูกปีนยิงที่พระภุชงค์(ข้าง)บาดเจ็บ ต้องยกทัพกลับไปธนบุรีเจ้าพิษณุโลกเข้าใจว่าตนเองมีบาร์มีเหนือพระเจ้าตาก จึงตั้งตนเป็นกษัตริย์แต่ราชาภิเษกได้เพียง 7 วันก็เกิดเป็นผีที่ลำคองถึงแก่พิราลัยเมื่อสิ้นผู้นำเมืองพิษณุโลกก็ระส่ำระสาย พระฝางจึงถือโอกาสยกทัพมาตีพิษณุโลกได้โดยง่าย ทำให้พระฝางมีอำนาจเข้มแข็งมากขึ้นปราบชุมนุมเจ้าพิมาย.....สำเร็จเป็นชุมนุมแรก

หลังจากที่

ปราบชุมนุมเจ้าพิษณุโลกไม่สำเร็จ และต้องบาดเจ็บกลับมาเมื่อทรงหายจากการประชวรก็ทรงเปลี่ยนพระทัยที่จะเลือกปราบชุมนุม ที่อ่อนที่สุดก่อน และเห็นว่าชุมนุมเจ้าพิมายน่าจะอ่อนแอที่สุด พระองค์จึงทรงยกทัพไปตีชุมนุมเจ้าพิมาย ที่นครราชสีมาในปีเดียวกันคือปี พ.ศ.2311 เมื่อตีพิมายได้สำเร็จ ได้ทรงเกลี้ยกล่อมให้เจ้าพิมายคือกรมหมื่นเทพพิพิธยอมอ่อนน้อมแต่โดยดีแต่เจ้าพิมาย

ไม่ยอมอ่อนน้อม จึงรับสั่งให้เอาไปประหารชีวิต

ปัจจัยที่ทำให้อาณาจักรอยุธยาเสื่อมสลายลง

1. ปัจจัยภายใน

- การแย่งชิงอำนาจทางการเมืองในหมู่เจ้านายและขุนนาง
- ความอ่อนแอของพระมหากษัตริย์ พระเจ้าเอกทัศทรงขาดความสามารถในด้านการ
- เป็นผู้นำกองทหารไม่ได้รับการฝึกฝนให้เตรียมพร้อมในการทำศึกสงคราม และมีปัญหาวินัย
- การที่ไทยว่างเว้นจากสงครามมาเป็นเวลานาน ทำให้เกิดความประมาทในการป้องกันพระราชอาณาจักร

2. ปัจจัยภายนอก

- การขยายอำนาจของพม่า ในระยะนั้นพม่ามีความเข้มแข็ง สามารถ
- ยกทัพมาล้อมกรุงศรีอยุธยาตั้งแต่ พ.ศ. 2308 จนฝ่ายไทยพ่ายแพ้ใน พ.ศ. 2310
- กรุงศรีอยุธยาถูกปิดล้อมทางเศรษฐกิจโดยกองทัพพม่า ทั้งจากทางเหนือและใต้ รวมทั้ง
- ต้องทำศึกระยะยาวนานนับปี ทำให้กรุงศรีอยุธยาเกิดขาดแคลนเสบียงอาหารอันนำไปสู่ความอ่อนแอต่อกำลังทัพและผู้คนของไทย